

LITTERATUR TORSDAG

LITTERATUR · OGIFTA UTSÄTTS FÖR PRESS AV SAMHÄLLSNORMEN

Inte en dröm för alla.
FOTO: LARS PEHRSON

ÄKTENSKAPSMOTSTÅND

INTE DEN TYP SOM GIFTER SIG?

Feministiska samtal om äktenskapsmotstånd
Författare: Anna Adeniji
Förlag: Makadam Förlag

AVHANDLING

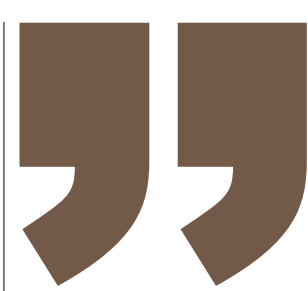
Det finns en föreställning om att varje kvinna redan som liten drog på sig mamas vita spetsnattlinne och drömde om den dag hon skulle stå brud. Mot denna bakgrund har Anna Adeniji skrivit sin avhandling *Inte den typ som gifter sig?* Det är en fullkomligt lysande undersökning av hur äktenskapsmotstånd och dess konsekvenser ser ut i vår kultur och samtid. Äktenskapet är norm i Sverige. Ogifta blir inte diskriminerade men de utsätts ofta för press vad gäller äktenskap och bröllop. Detta rör både kvin-

nor och män, men kvinnor förväntas dessutom drömma om det. Det är kvinnans dag och kvinnans fest.

Att som kvinna säga att man inte vill gifta sig är därför inte helt oproblematiskt. Det blir ett utmanande av normen om giftermål och äktenskap. Kanske är det därför som jag får förfärad reaktioner: "skall jag aldrig få se dig stå brud?" medan min sambo, som är man, inte stöter på något liknande när vi säger att vi inte kommer att gifta oss.

Anna Adeniji granskar därför vad som händer när äktenskapets vara eller icke vara utan om vad som händer när man ställer sig utanför. Men hennes syfte är också att utforska formen för akademiskt skrivande genom att lägga in en dimension av kreativt skrivande.

Hon är svag för poplärkultur, främst i form av skvallertidningar och

Äktenskapet är norm i Sverige. Ogifta blir inte diskriminerade men de utsätts ofta för press vad gäller äktenskap och bröllop. Detta rör både kvinnor och män, men kvinnor förväntas dessutom drömma om det.

amerikanska tv-serier och har funderat på vad det är som är så lockande med dessa medier. Hon kommer fram till att det är berättartekniken som suger in och håller tittaren fast avsnitt efter avsnitt och hon försöker efterlikna detta i sin avhandling.

Det gör hon bland annat genom att väva in en skönlitterär ramberättelse. Hon har under avhandlingsarbetet gjort ett flertal intervjuer och renodlar de perspektiv som kommit fram bland informanterna. Därigenom får hon fem karaktärer: Linda Liberalfeminist, Kiina Queeraktivist, Annica Anarkafeminist, Ronja Radikalfeminist och Sofia med Socialt rättviseperspektiv. Hon lägger även in sig själv som moderatör och låter karaktärerna diskutera de former av äktenskapsmotstånd som tas upp i analysen.

Dessa är till exempel den inte så giftassugna Carrie i tv-serien *Sex and the City*, det ogifta Hol-

lywoodparet Brangelina och debatten som blossade upp efter Feministiskt initiativs förslag om en samlevnadsbalk.

Adeniji har det kreativa, kunskapsväckande och inspirerande samtalet som grundprincip och ramberättelsen fungerar ungefär som den ovan nämnda tv-serien: ett gäng vänner sitter kring ett kafébord och diskuterar olika normers giltighet utifrån sina egna liv och erfarenheter. Karaktärerna utmanar varandras positioner och avslöjar de normer som varje perspektiv bär med sig.

Anna Adeniji är tydlig med sin egen ståndpunkt. Redan på första sidan skriver hon att kopplingen mellan kärlek och giftermål alltid har varit tydlig för henne. Självklart tycker hon att samma regelverk ska gälla för alla, oavsett sexualitet, men varför måste detta regelverk innebära att man ska gifta sig för att relationen ska ses som viktig eller giltig?

Det känns ärligt med

en så synliggjord position. Adeniji situerar sig som subjekt, redogör för sina avvägningar och blir en tydlig avsändare av boken. Men hon menar att situering inte bara handlar om att avslöja forskaren utan också om att förändra synen på vetenskap. En viktig poäng har varit att öppet lyfta fram och använda metoder som inte brukar erkännas som vetenskapliga. Därför blandar hon in minnesanteckningar, miljöbeskrivningar och känslor i de mer traditionellt vetenskapliga delarna.

Det är kul med någon som vågar rucka på den strikta mallen för akademiskt skrivande, och det berikar verkligen avhandlingen. Resultatet blir läsvänligt och kommer definitivt uppskattas av en bredare publik än vanligt.

CECILIA KÖLJING

► **Läs också:** Gun-Britt Sundströms *Maken* för fler intressanta reflektioner kring äktenskapet.

LITTERATUR · FLERA BÖCKER I EN

Det fiktiva slutet ställer till det

JAG VILL INTE DÖ, JAG VILL BARA INTE LEVA

Författare: Ann Heberlein
Förlag: Weyler förlag

SJÄLVBIOGRAFI

Ann Heberleins bok *Jag vill inte dö, jag vill bara inte leva* är inte lätt att vara sig skriva om eller ens beskriva. Boken är flera böcker i en, den blandar teologiska och filosofiska diskussioner kring självmord med från debatt om den svenska psykvården med självbiografiska dagboksanteckningar. Allt i ett enda snabbt rinnande flöde. Associationerna är vilda och illustrerar den hypomaniska fasen i Ann Heberleins sjukdom bipolar typ 2, med tankar som snurrar och snurrar och aldrig går att stänga av. Bipolar typ 2 hette förr manodepressivitet.

Ann Heberlein är 38 år och har varit psykiiskt sjuk i omgångar sedan hon var 21. Redan i tonåren mår hon dåligt, det kliniska - skar sig i armana, anorexia.

Ann Heberlein.

FOTO: SCANPIX

Men diagnosen kom senare. Samtidigt med sjukdomen har hon fungerat och presterat. Högpreserat. Som bara en manisk kan, säger hon själv. Hon har gjort en rejäl klassresa. Från enkel radhusmiljö i Svedala till doktor i teologi och en flitigt anlitad och uppskattad debattör och föreläsare. Kulturskribent, krönikör, recensent, radiopratare. Författare. Förra året gjorde hon stor succé med boken *Det var inte mitt fel*, om bristen på ansvar i dagens samhälle. Hon har tre barn, hon är gift, med en präst. Ett mycket ordnat yttre och ett kaotiskt inre, åtminstone i perioder.

Hon har, när boken skrivs i ett slags depressivt rus sommaren 2008, två hus, varav en patriciervilla i Lund. Hon betalar 30 000 kronor i månaden på det lånet, skriver hon, plus

lånet på det andra huset, plus alla andra räkningar som hör till ett aktivt liv med tre barn och märkeskläder.

Att Ann Heberlein outar sin ansträngda privatekonomi känns faktiskt som ett större tabuöverskridande än hennes öppenhet kring sjukdom, otrohet och självmordsplaner. Det har vi läst om förut och en strid ström av självbiografiska böcker har kommit de senaste åren, och fortsätter komma. Autenticitet säljer. Att må dåligt är ingen skam. Att inte kunna sköta sin ekonomi är fulare.

Men, som Ann Heberlein återkommer till, om och om igen, det är skillnad på lite vanlig skaparängest och en diagnosticerad sjukdom. En ful sjukdom som kräver mediciner. Drogera har räddat mitt liv, säger hon.

Orden. Ann Heberlein har orden i sin hand. Boken är lättläst, pratig, flyhänt, trots sitt tunga innehåll, trots ilskan, sorgen och smärtan.

Men. Det är den dagboksliknande delen som ställer till det för mig och hur hon väljer att avsluta boken och sitt liv på samma gång. Hon skriver att hon strax ska posta texten och "jag ska dö i eftermiddag". Det är problematiskt i sig. Kittlande nära gränsen - över gränsen? - för vad som funkar som ett litterärt grepp i en självbiografiskt vinklad bok om självmord. Är det ett litterärt grepp? Ja. För lyckligtvis lever hon ännu. Vilket gör slutet till fiktion. Var det tidigare självbiografiskt skrivna också det? Det tror jag nu inte. Kanske spelar det ingen roll. Men när boken utger sig för att vara Ann Heberleins komma ut-berättelse om sin sjukdom och därmed överensstämmande med verkligheten ställer slutet till det, på många plan. Det lämnar mig med en växande känsla av obehag.

CAMILLA CARNMO
camilla.carnmo@smp.se► **Läs också:** Det var inte mitt fel av samma författare.

LITTERATUR · STEFAN OCH SVANTE

Hundresande sanningsenligt

SAMTAL MED ENTERRIER

Författare: Stefan Eklund
Förlag: Cordia

KÅSERI

Det är så otroligt barnsligt att man inte fattar att man går på det, men det gör jag, text efter text lyssnar jag när Stefan och Svante samtalar. Det borde inte vara så konstigt, om det inte vore för att Svante är en terrier och att djur inte kan tala och vanligen bara gör det i böcker och filmer för barn. Stefan Eklunds *Samtal med en terrier* är absolut för vuxna.

Mellan skratten och eftertänksamheten försöker jag lista ut varför det är så roligt. Igenkännandets glädje är en förklaring. Alla texter inleds med följande sex ord: "Den här morgonen talade vi om..." Sedan anges ämnet för samtalet. En morgon gnydde de om "vikten av att ha en livshållning." Svantes ord träffar mitt samvete, precis som det träffar Stefans. Vårt behov av sanningsägande hundar som njuter av att attackera dåliga samveten torde vara större än vi någonsin trott.

Oenigheten driver samtalens framåt. Det får läsaren att skratta, tänka efter och ibland skälla, mest på Stefan. Även om Svantes argument ibland är hundresande inskränkta får hans illusionslösa påståenden ofta husse att famla efter orden. Det känns uppriskande att morra

tillsammans med Svante över Stefans fixering vid italiensk matlagning.

En morgon efter en kväll med för mycket italienskt vin anklagade Svante, under ett samtal om "känslans intelligens", Stefan för att sakna "emotionell begåvning." Stefan försökte undkomma med hänvisning till föregående kvälls vindrickande, men Svante var en terrier och anklagade husse för att ha "norra halvklottets mest kompletta uppsättning av förträngningsmekanismer." Författaren suckade. Jag skrattade. Jag gör det hela tiden under läsningen.

En morgon när de talade om en dikt av Tomas Tranströmer påstod Svante att det var "populärpsykologisk hötorgsposi." Stefans protester avfärdades med att han var en "metafor-mes som aldrig hade förstått konstens omstörtande kraft." Jag känner mig träffad av Metafor-mesigheten. Svantes ord träffar mitt samvete, precis som det träffar Stefans. Vårt behov av sanningsägande hundar som njuter av att attackera dåliga samveten torde vara större än vi någonsin trott.

TOMAS POLVALL
kultur@smp.se► **Läs också:** Läs också Yann Martels berättelsen om Pi.

LITTERATUR · VOLYM FJORTON AV FRANZ KAFKAS SAMLADE SKRIFTER

Ingen munter läsning – men ändå intressant och givande

DAGBÖCKER 1914–1923

Författare: Franz Kafka
Översättning och kommentarer: Hans Blomqvist och Erik Ågren
Förlag: Bakhåll

DAGBOK

Bakhålls utgivning av Franz Kafkas samlade skrifter är nu framme vid volym fjorton av inalles arton planerade, och föreliggande del är den tredje och sista som innehåller Kafkas dagboksanteckningar, från nyåret 1914

fram till några enstaka noteringar 1923. Kafkas dödsår, 1924, är sidorna tomma.

Det är oroliga tider, men omvärldens politiska turbulens registreras mest i förbigående. Kafkas anteckning från den 2 augusti 1914 är berömd – och typisk: "Tyskland har förklarat krig mot Ryssland. På eftermiddagen Schwimmschule."

Kafkas oro är av annat slag. Sidorna vittnar om kärleksvänder och skrivkramp – den ständiga konflikten mellan fästman-

nen och författaren som bakhänder båda. Dessutom är hans fysiska hälsa vacklande.

Det här är åren då Kafka, jämte noveller och oavslutade berättelser, skriver romanerna *Processen* och *Slottet* samtidigt som han återupptar arbetet med *Den försunne*. Det är också tiden för den slutliga brytningen med Felice Bauer och förbindelsen med Milena Jesenská.

Litterära utkast och fragment varvas med iakttagelser och personliga reflektioner, korta skisser

Författaren Franz Kafka och hans syster Ottla omkring 1914. Foto: SCANPIX

med längre betraktelser. Ögonblick av hopp blir snart förtvivlan, ingivelse

"Sidorna vittnar om kärleksvänder och skrivkramp – den ständiga konflikten mellan fästmannen och författaren som bakhänder båda."

och inspiration bryts mot leda och torka. Långtifrån munter läsning alla gång-

er är Kafkas dagböcker ändå intressanta och givande att ta del av. Att få följa ett sådant författarskap på så nära håll är något av en ynnest.

PETER VIKTORSSON
kultur@smp.se

► **Läs också:** För den som vill ha en utförlig analys av konflikten mellan Kafkas skrivande och hans privatliv rekommenderas översättaren Hans Blomqvists Den oerhörda värld jag har i mitt huvud (Bakhåll 2006).